International Science Journal of Engineering & Agriculture
2022; 1(5): 31-37
https://isg-journal.com/isjea/
doi: 10.46299/j.isjea.20220105.05
ISSN: 2720-6319

Первинні та вторинні функції архітектури

Карина Краснікова
Архітектурний факультет, Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків, Україна

Ганна Кононенко
кафедра архітектурних конструкцій, архітектурний факультет, Харківський національний університет будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна
ORCID 0000-0002-6102-0967

Михайло Ізбаш
кафедра архітектурних конструкцій, архітектурний факультет, Харківський національний університет будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна
ORCID 0000-0003-1968-0010

Для цитування цієї статті:
Краснікова Карина, Кононенко Ганна, Ізбаш Михайло. Первинні та вторинні функції архітектури. International Science Journal of Engineering & Agriculture Vol. 1, No. 5, 2022, pp. 31-37. doi: 10.46299/j.isjea.20220105.05.
Надійшла до редакції: 16 листопада 2022 р.; **Схвалено:** 22 листопада 2022 р.;
Опубліковано: 01 грудня 2022 р.

Анотація: архітектура є знаковою системою, і кожна архітектурна споруда виконує первинні та вторинні функції, які з часом можуть трансформуватися, втрачатися та відновлюватися. Багато архітекторів та істориків приділяють увагу аналітиці даної сфери, тому доцільно розглянути питання про сценарії еволюції архітектурних об'єктів та їх функції. Сучасне наукознавство і методологія науки мають у своєму розпорядженні великий арсенал засобів дослідження приватно-наукових методів Щоб скористатися ними для вивчення функцій історико-архітектурного дослідження, треба обґрунтувати вибір тих методів, які, з одного боку, відповідають нашому об'єкту дослідження, з другого боку – видавати максимально ефективний результат свого застосування. Зі спектру методів дослідження засобів наукового пізнання ми виділяємо комплексний та системний типи методологічного аналізу.

Ключові слова: архітектура, первинні та вторинні функції, історія, об’єкт, денотація, конотація, оптика, мистецтво.

1.Вступ

Актуальність дослідження: сучасний стан історії архітектури як дисципліни характеризується наявністю різноспрямованих тенденцій – інтеграції та диференціації. Інтеграція з іншими дисциплінами здійснюється шляхом запозичення нових методів та прийомів у дослідженні архітектурних пам'яток. Диференціація відбувається всередині самої історії архітектури та проявляється в оформленні таких дисциплінарних розділів, як архітектурна історіографія, філософія, логіка та методологія історії архітектури.

Ускладнення теоретичного устрою історико-архітектурної науки, поява нових методів дослідження потребує узагальнення практики наукового пізнання, вивчення дослідницьких процедур, удосконалення методологічного апарату історії архітектури.

Сьогодні той факт, що методологія наукового дослідження не тільки обумовлює характер та напрямок наукового пошуку, а й органічно входить до змісту самого дослідження є цілком очевидним. Однак теоретичне знання про функції в архітектурі досі випереджає розвиток методологічної бази окремих наук, і методологія історії архітектури не є винятком.

2. Об'єкт і предмет дослідження

Об’єктом дослідження є первинні та вторинні функції архітектури.

Предметом дослідження є визначення функціональної значимості архітектури та її комунікативних можливостей.

3. Мета та задачі дослідження

Мета дослідження: розробити теоретичні підходи для вивчення первинних та вторинних функцій архітектури та містобудування та спробувати висвітлити їх на конкретних прикладах історії архітектури.

Відповідно до мети у роботі вирішуються такі задачі:

– вибрати методологічні підходи та типи аналізу функцій історії архітектури, що дозволяють досліджувати властивості даних методів;

– розглянути комплексний та системний підходи як взаємододаткові, що дозволяють вивчати весь спектр функцій архітектури та містобудування, як історико-архітектурної спадщини;

– з урахуванням специфіки комплексного та системного аналізу розробити відповідні їм комплексну та структурну моделі;

– застосувати комплексну модель до соціологічного методу історії архітектури, а структурну модель – до іконографічного методів історико-архітектурного дослідження;

– у процесі застосування на матеріалі конкретних історико-архітектурних досліджень вивчити основні характеристики первинних та вторинних функцій.

4. Аналіз літератури

Окрім літератури, присвяченої приватним аспектам дослідництва історії архітектури, можна відзначити роботи, які узагальнюють теоретичне знання. Так, огляд існуючих досліджень історії архітектури можна знайти у роботах І.А. Азізян, О.В. Василенка, Т.Ю. Ніколенко, В.А. Нікітіна, Н.П. Овчинникова. Формулювання основних концепцій історії архітектури, їх класифікації присвячені роботи А.А. Воронова, А.А. Височовського, В.С. Горюнова, В.А. Нікітіна, Т.С. Проскурякова, А.Г. Раппапорт, Т.Ф. Саваренської, Л.В. Стародубцева, L. Groat, D. Porphyrios, D. Wang. Застосування спектра дослідницьких методів у процесі вирішення конкретних питань історії архітектури у працях І.А. Азізян, Н.Б. Бакланова, Н. Билінкіна, М.Б. Вільковського, Н.Н. Вороніна, Н.Ф. Гуляницького, О.С. Зоріної, В.П. Зубова, А.В. Іконнікова, М.А. Ільїна, Є.І. Кириченко, О.І. Куркчі, Г.М. Логвіна, Г.І. Ревзіна, А.Г. Раппапорта, Є.І. Російською, А.Я. Флієра, К. Фремптона, D. Arnold, D. Porphyrios, L. Groat, M. Hatt, Ch. Klonk, H. Hilbig. Беручи до уваги наявні дослідження, можна говорити про те, що на сьогоднішній день функції архітектури недостатньо вивчені з наукознавчих чи методологічних позицій, вони не досліджені всебічно, з урахуванням структури, галузі застосування, обмежень, що накладаються ними. У пошуках таких досліджень виправдане звернення до дисциплінарного поділу мистецтвознавства, оскільки у мистецтвознавчій літературі питанням методології традиційно приділяється значна увага.

5. Методи досліджень

Архітектура є знаковою системою, і кожна архітектурна споруда виконує первинні та вторинні функції, які з часом можуть трансформуватися, втрачатися та відновлюватися. Багато архітекторів та істориків приділяють увагу аналітиці даної сфери, тому доцільно розглянути питання про сценарії еволюції архітектурних об'єктів та їх функції.

У тому русі, який ми сьогодні називаємо семіотичною інтервенцією у дослідженні архітектури, первинним об'єктом архітектури є печера. Саме з неї починається архітектурна історія, тому що та сама груба і люта перша людина, яка вирішила сховатися в печері за образом і подобою звірів, отримала перше враження про те, що таке архітектура як укриття. Він запам'ятав, що в печері можна сховатися, і наступного разу, коли прогримить грім або ллє дощ, він уже знатиме, що можна стрибнути в цю ущелину. Якщо там є печера, то це чудове укриття. Стрибаючи з печери в печеру, дикун у думках формує деяке уявлення про печеру взагалі. Так формується модель чи структура печери. Ми б це назвали концептуалізацією печери.

Вже після цього дикун отримує можливість транслювати певний іконічний код печери, намалювавши, наприклад, його на стіні печери своїм родичам. І вони знатимуть, що печери – це такі місця, де можна ховатися. З цього починається архітектурна історія, а точніше історія дослідження архітектури як сфери комунікації, як знакової системи. Взагалі, звичайно, у еволюційних психологів можуть виникнути серйозні питання, тому що дикун у нього виявляється ізольованим від своїх одноплемінників і таким, що отримує безпосередній досвід печери, безвідносно будь-якої знакової комунікації — і вже потім з печерою ця знакова комунікація з'являється. У результаті у нього грубий лютий дикун виявляється напрочуд когнітивно обдарованим і споглядально налаштованим.

Залишаючи претензії еволюційних психологів осторонь, поки припустимо, що у уявному експерименті дається деяке розуміння печери як архітектурного об'єкта.

Первинні та вторинні функції архітектури.

Первинна функція печери – це те, що називається “utilitas”, тобто можливість її використання. Первинна, або денотативна, функція печери – це ховатися, грітися, тобто вся сукупність дій щодо використання деякого архітектурного об'єкта, яку він повідомляє нам, потенційним користувачам. Потім, коли практика масового використання укорінюється і печера якимось чином кодифікована, отримала свій власний знак у комунікації, тобто позначення, яке далі транслюється родичам, печера починає набувати коннотативних функцій. І це вже не просто укриття, а подоба материнського лона, символ захисту та безпеки та всі ті символічні доповнення, які так люблять дослідники знакових систем.

У цій теоретичній оптиці, вже міститься досить серйозний хід, тому що функція, навіть первинна – це не денотація. Справа не в тому, що печера щось повідомляє нам, тому що є величезний прошарок докомунікативних функцій архітектурного об'єкта, який виноситься за дужки: ось стілець, на ньому сидять, і первинна функція стільця – це не повідомляти нам про те, що на ньому можна сидіти, а надання можливості на нього сісти до будь-якого позначення семіотики.

Але в цей момент слідує тезі *Ролана Барта* про те, що потрібно вбити поняття функції та функціональності, щоб семіотика отримала прямий доступ до архітектури. Він здійснює підміну і каже, що призначення об'єкта є значення об'єкта і це його первинна, денотативна функція. За великим рахунком, якщо в людському суспільстві жоден об'єкт не є чимось нехитрим і він завжди пронизаний здатністю до сигніфікації, позначення, тоді ми можемо справді винести за дужки все, що стосується прямого призначення, і почати відлік лише з моменту символізації.

Ось з'являється денотація: печера - це те, де можна сховатися. Ось з'являється конотація – зв'язок печери, тепла, затишку, спільноти. Такі розрізнення дозволяють побудувати досить цікаву типологію траєкторій еволюції різних архітектурних об'єктів людської історії.

Наприклад, перший сценарій такої еволюції — коли первинні, денотативні функції архітектурного об'єкта втрачаються, та його вторинні функції, коннотативні, досі зберігають свою роль. Візьмемо Парфенон: ми більше не користуємося Парфеноном за прямим призначенням, не проводимо жодних ритуальних танців, але зчитуємо ті коди, які в нього вписані, ми здатні їх розпізнати.

Другий сценарій прямо протилежний: вторинні функції втрачені, і ми вже не розуміємо, що це означало для тих, хто створив цей будинок, але первинні функції все ще доступні для використання. Це такого роду сценарій антикварного крісла: ми вже не розуміємо ні орнаменту, яким воно прикрашене, ні тих символічних значень, які в нього вписані, але можемо на ньому сидіти.

Третій сценарій - це сценарій єгипетських пірамід, коли втрачені первинні та вторинні функції. Наприклад, піраміда як культова споруда-усипальниця та її вторинні функції, пов'язані з астрологічними уявленнями єгиптян, нам уже нічого не говорять, але й людей ми в ній більше не ховаємо, проте вона набуває нові вторинні функції, наприклад стає туристичним атракціоном. Третій сценарій – це за великим рахунком сценарій, який добре ілюструє «Банки з супом Кемпбелл» Енді Уорхола, коли первинні функції стають вторинними. Первинна функція банки з супом – це поїсти нашвидкуруч. Вторинна функція, як тільки банка переміщається до музею, – це вже критика сучасного світу, готового споживання.

Символічне значення вибудовується на денотативному прямому значенні. Наприклад, якщо в архітектурі оранжереї прозорі, скляні стіни обумовлені функціональною необхідністю, тому що потрібно забезпечити рослинам максимальний доступ до світла, то в момент, коли така прозорість стає символічним кодом і знаком екологічного дизайну, це вже не просто оранжерея, а відсилання до оранжереї. яка дуже важлива для екологічно орієнтованих архітекторів. Тому наші клерки страждатимуть під палючим сонцем у скляних будинках, зате ми покажемо, які ми екологічні. Це яскравий приклад ще одного ценарію.

Інший сценарій – те, що можна назвати сценарієм супниці, коли сучасний городянин купує як сувенір кілька дерев'яних сільських супниць, вирізає у них денце і робить з них абажур у себе на кухні. З одного боку, це дикий кич, з іншого – ми, вбивши первинну, денотативну функцію, зуміли наділити її новою первинною функцією, а заразом і новою вторинною функцією. Нова символічна функція якраз буде пов'язана з тим, що ми ближче до землі, пам'ятаємо про своє сільське коріння, тому робимо з супниці абажур. Такі заміщення ми теж спостерігаємо часто-густо в еволюції архітектурних кодів.

І нарешті, останній сценарій – це сценарій міста Бразилія, коли чудовий модерністський архітектор не думає про те, щоб зв'язати коди, які вписують у будівлю, з деякими спільними колективними уявленнями своїх сучасників. У даному випадку йдеться про Лусіо Косте і деякою мірою про Оскара Німейєра. Коста створює площу Трьох Влад – дуже дивної та неправильної форми амфітеатри, і місцеві жителі не розуміють, до чого амфітеатри відсилають, і тому не можуть ніяк надати їм певної свідомості та вбудувати у звичні для себе системи розрізнень.

Але дуже швидко з'являється народний фольклор, який наділяє зовсім іншим змістом цю площу. Зокрема, площа справді трохи схожа на котел, який викликає неприємні думки у місцевого населення. Якщо ви не хочете, щоб ваш архітектурний об'єкт потрапив у таку систему розрізнень, подбайте про те, щоб вписані в нього архітектурні коди були добре видно.

Особливості денотації та конотації.

Така оптика – оптика денотацій і конотацій – передбачає, що ми більше не запитуємо про референт і функції, тому що функція вбита: призначення є значення. Але вона, у свою чергу, дозволяє не тільки простежувати, наприклад, різні траєкторії в еволюції архітектурних кодів – вона дозволяє вирішувати цілком конкретні дослідницькі завдання – на жаль, завжди тим самим способом. Наприклад, те, як проходить аналіз архітектури готичного собору.

У дослідженнях архітектури є така загадка: стрілчасте склепіння виконує несучу функцію чи ні? Чи є у нього якесь пряме функціональне призначення? Чи справді шедевр, який ми зараз

дивимося і яким захоплюємося, є прямим функціональним рішенням конкретної інженерної задачі – зменшити тиск на стіни. Нам сьогодні вже не має значення, чи була в нього спочатку така функціональна необхідність, чи це було інженерним рішенням. Набагато важливіше, що сьогодні це склепіння позначає і висловлює такого роду інженерне рішення. Тому виходить, що ми більше не шукаємо референта, який стоїть за цим. Ми не намагаємося зрозуміти, чи було якесь функціональне призначення того чи іншого архітектурного елемента. Ми відразу робимо його семіотичну редукцію. Наприклад, до розуміння трансценденції та причетності у середньовічному платонізмі.

Треба сказати, що готиці особливо пощастило із семіотичною інтервенцією. Високу готику особливо намагалися інтерпретувати усі, хто сповідує цю теоретичну оптику знакових систем. Інший чудовий приклад – дослідження Ервіна Панофскі, яке показує, як структура готичного собору від розрізнення східний неф, центральний неф, бічні нефи, до нервюрного склепіння, є втіленням певної особливої культури середньовічної схоластики. Схоластична людина – це людина, яка рухається прагненням максимальної експлікації, вираження, прояснення, оголення, маніфестації. Схоластичні трактати вигадали для нас структуру організації тексту, яку ми дотепер використовуємо, коли пишемо свої дисертації, – пункти, підпункти, що йдуть трьома базовими принципами схоластичного трактату: принципом достатнього перерахування, принципом граничного членозділення та принципом необхідних взаємозв'язків між елементами, – і рівно за тією ж логікою, каже він, будується готичний собор. За великим рахунком той, хто на нього дивиться, повинен уявити всю будівлю з будь-якого його елемента. Воно має бути дедуковане. Як і в схоластиці, дедукція є основним способом мислення.

Цей хід Панофскі так само пронизаний семіотичною логікою. Але тепер тут уже нема цієї прямолінійної ідеї архітектури як мови будівлі, як тексту. Панофськи говорить нам про те, що існує деяке колективне уявлення та звички мислення, деякі здібності розмірковувати в категоріях, про які нічого по-справжньому не знаєш. Подібно до того, як дедукція була природним елементом здорового глузду схоластичної людини, сьогодні ми можемо, нічого не знаючи про несвідоме, міркувати про фрейдівські категорії або, нічого не знаючи про алергію, говорити про алергію та імунітет. Такі повсякденні нерефлексивні звички мислення визначають, з одного боку, організацію схоластичного тексту, з іншого – організацію готичного собору.

Саме в той момент, коли Панофскі робить цей хід – від прямого співвіднесення тексту та архітектурного об'єкта до колективних уявлень, які стоять і за тим, і за іншим, – на сцені з'являються соціологи і кажуть, що колективна вистава – це вже по нашій частині.

6. Результати досліджень

У результаті комплексного аналізу первинних та вторинних функцій через соціологічний метод історико-архітектурного дослідження, виявлено його основні методологічні принципи, уточнено класифікацію соціальних функцій та типів соціальних впливів на історико-архітектурний об'єкт. У ході дослідження структури методів виявлено їх основні методологічні засади: принцип архітектурної полісемантичності, типологізації, генези архітектурної форми, інтерпретації значень та інтерпретації сенсу, обґрунтовано необхідність методологічного розмежування символічного та раціонального підходу в інтерпретації. Розроблено рекомендації для застосування комплексної та структурної моделей.

7. Перспективи подальшого розвитку досліджень

Розвиток досліджень функцій архітектури є актуальним протягом усіх часів, починаючи від минулого до сучасності. Придбання нових концепцій, висновків та методів досліджень суцільно полегшить та водночас вдосконалить систему освіти спеціалістів. Адже розвиток

мислення зароджується на етапі отримання нової інформації, вирішення малих, а потім глобальних проблем. Тому науково-дослідницьке опрацювання концепції розвитку безперервної освіти з подальшою деталізацією до рівня моделей навчальних процесів, гнучких навчальних планів та стратегії складання авторських навчальних програм, звичайно, має бути продовжено, і навіть більш активно, ніж було досі. Це зумовлено не тільки незапланованим вторгненням у систему освіти англо-американської моделі в результаті при скарбниці фіскальної диверсифікації, а й безперервно зростаючою в наш час динамікою у всіх сферах зайнятості людини, що вимагає адекватної реакції на ці умови життєдіяльності, що швидко змінюються, і системи освіти.

8. Висновки

У дослідженні обґрунтовано, що комплексний та системний підходи є засобами ефективного вивчення функцій історії архітектури, а комплексна та системна моделі результують застосування даних підходів до дослідження архітектури. Результатом застосування комплексної моделі до соціологічного методу історико-архітектурного дослідження стала уточнена комплексна модель соціологічного методу. Кожен елемент у складі цієї моделі відображає суттєві риси соціологічного методу в історико-архітектурному дослідженні. У рамках нормативного елемента розглянуто питання регламентування інтерпретаційного процесу, позначення меж інтерпретації, вибору об'єкта дослідження та джерельної бази, розкрито основні положення критики методів, що розглядаються.

Архітектура виділяє функціональну значимість та її комунікативні можливості. Тому використовуючи особливості понятть конотації та денотації ми отримуємо чітке розуміння та дефініцію головного сенсу первинних та вторинних функцій архітектури та містобудування.

Список літератури:

1) Архітектура античного світу. Словник-довідник: навч. посіб. для студ. архітектур. спец. вищ. навч. закл. / О. І. Колодрубська. – [2-ге вид., доповн. і перероб.]. (2011). – Л.: Укр. бестселер, 249 с.

2) Горбик О.О. (2016). Архітектура первісної доби, давнього світу та античності, архітектура регіонів індуїзму та буддизму: рубрикатор питань та перелік пам’яток світової архітектури – К.: Фенікс, 42 с.

3) Авдєєва, Н. Ю. Авдєєва, В. І. Васильченко, І. О. Солярська. (2012). Історія архітектури: в 3 ч.: навч. посіб. для студ. архітектур. спец. вищ. навч. закл. Ч. 3: М. С. Сучасна світова архітектура (творчість майстрів) – К.: Освіта України, 300 с.

4) Пучков А.О. (2013). Нарис історії архітектурознавства. ІПСМ НАМ України. – К.: Фенікс, 196 с.

5) Бєломєсяцев А. Б. (2005). Філософські основи архітектури / ІПСМ АМУ. – К.: Фенікс, 488 с.

6) Мардер А.П. (2002). Теоретичні основи естетики архітектури: Конспект лекцій. — Київ: КНУБА, 64 с.

7) Архітектура / ред.: Б. С. Черкес. – Л., 2000, 387 с.

8) А.В. Іконніков. (1986). Функція, форма, образ в архітектурі: Стройиздат. Москва, 288с.

9) Всеобщая история архитектуры в 12-ти томах. Том 1. Архитектура древнего мира. Под ред. О. Х. Халпахчьяна. (1970). М.: Стройиздат, 510 с., ил.

10) Всеобщая история архитектуры в 12-ти томах. Том 9. Архитектура Восточной и Юго-Восточной Азии до середины XIX в. Под ред. А. М. Прибыткова. (1971). Л. -М.: Стройиздат, 643 с., ил.

11) Всеобщая история искусств в 6-ти томах. Том 1. Искусство Древнего мира. Под ред. А. Д. Чегодаева. (1956). – М.: Искусство, 467 с., ил.

12) Всеобщая история искусств в 6-ти томах. Том 2. Книга 2. Искусство Средних веков. Под ред. Б. В. Веймарна и Ю. Д. Колпинского. (1961). М.: Искусство 508 с., ил.
13) Глазычев В. Л. (1984). Зарождение зодчества. – М.: Стройиздат, 126 с., ил.
14) Дженкинс Н. (1986). Ладья под пирамидой. М.: Наука, 175 с., ил.
15) Искржицкий Г. И. (1985). Рассказ о градостроительстве. М.: Стройиздат, 127 с.

Primary and secondary functions of architecture

Karyna Krasnikova
Faculty of Architecture, Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture, Kharkiv, Ukraine

Hanna Kononenko
Department of architectural structures,Faculty of Architecture, Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture, Kharkiv, Ukraine
ORCID 0000-0002-6102-0967

Mykhaylo Izbash
Department of architectural structures,Faculty of Architecture, Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture, Kharkiv, Ukraine
ORCID 0000-0003-1968-0010

Abstract: architecture is a symbolic system, and each architectural structure performs primary and secondary functions that can be transformed, lost, and restored over time. Many architects and historians pay attention to the analysis of this area, therefore it is appropriate to consider the issue of the scenarios of the evolution of architectural objects and their functions. Modern science and scientific methodology have at their disposal a large arsenal of means of research of private scientific methods. In order to use them to study the functions of historical and architectural research, it is necessary to justify the choice of those methods that, on the one hand, correspond to our object of research, on the other hand - to produce the most effective result of its application. From the range of research methods of means of scientific knowledge, we distinguish complex and systematic types of methodological analysis.

Keywords: architecture, primary and secondary functions, history, object, denotation, connotation, optics, art.
